

Retrobar-nos amb el passat jueu a Espanya

La història jueva a Espanya, brutalment interrompuda pel decret d'expulsió de 1492, es recupera des de fa algunes dècades, sobretot en les grans ciutats com Barcelona i Madrid. Primer es nodreix d'una immigració d'origen turc i marroquí, i més recentment argentí, francès i fins i tot israelià.

Aquesta situació, amb comunitats joves instal·lades en un país on el judaisme havia desaparegut durant més de cinc segles, presenta una sèrie de reptes d'extraordinària intensitat. En un primer cas, es tracta de desxifrar la relació summament complexa entre la societat espanyola i la seva història jueva.

Després, la qüestió és transmetre la idea que, contràriament a altres cultures que van viure a la península ibèrica -com els íbers o fins i tot els romans- els jueus no van desaparèixer i el judaisme està molt lluny de ser una cultura morta. També és necessari recuperar el seu lloc en el mosaic cultural present a la societat espanyola, establint una baula directa amb les comunitats jueves, que mantenen aquesta esplendor en la seva herència espiritual, la seva literatura i la seva litúrgia.

Això no és fàcil, però gens més lluny de ser impossible. És en aquest sentit que hem creat -fa un any- la Comissió de Patrimoni de les Comunitats jueves de Catalunya, representant els tres corrents presents a Barcelona: la comunitat ortodoxa, la comunitat liberal i Jabad Lubavitch.

Treballem el dia i la nit perquè s'entengui que les comunitats jueves locals són totalment capaces de respondre a aquest cridat. El món jueu en la seva totalitat segueix amb atenció el que passa aquí avui, sent prova les dotzenes de cartes que rebem i que són enviades a ambaixades espanyoles, al govern, al Congrés nord-americà, al Parlament israelià o al Rei d'Espanya. És la nostra responsabilitat donar resposta a aquesta expectativa.

Un dels exemples més commovedors del treball realitzat, és l'experiència del passat juliol a Tàrraga (una petita ciutat a Catalunya, aproximadament 120 quilòmetres a l'oest de Barcelona). El seu antic cementiri jueu de l'Edat Mitjana, va ser descobert el maig d'aquest any durant treballs de construcció. Per casualitat uns arqueòlegs ens en van informar i hi vam poder intervenir. Les autoritats tenien dispostat enviar les restes humanes a la Universitat de Barcelona per a realitzar recerca al laboratori.

A partir d'això comencem a treballar en dues línies principals: la primera consistia a explicar a les autoritats locals que segons la nostra tradició un cementiri no té "*data de caducitat*", que una persona enterrada fa vuit segles mereix el mateix respecte que altra enterrada la setmana passada. Per tant era necessari parar les excavacions immediatament per a trobar solucions que no comportin la profanació de tombes. El segon pas va ser sol·licitar que els cossos exhumats poguessin ser enterrats de nou, sense demora, en el cementiri jueu de Barcelona, l'únic que existeix actualment a Catalunya.

Algunes setmanes més tard, el govern espanyol seguit de l'administració local catalana, van acceptar els nostres arguments per a traslladar les restes humanes a Barcelona. Aquesta operació començada el 30 de juliol aquest any, sota la coordinació de la Comissió de Patrimoni de les comunitats jueves de Catalunya, es va completar el l'endemà, 31 de juliol, en l'històric moment de restaurar 158 cossos a la terra.

Aquest és el primer pas seriós per a sol·licitar que es revisi el nivell de protecció dels cementiris jueus, abandonats després dels avalots de 1391 o l'expulsió de 1492. També perquè deixem de tractar als cossos

de membres d'aquelles comunitats que ens van precedir en aquestes terres, com simples objectes d'estudi històric, i els considerem com éssers humans amb altres creences, a qui devem la dignitat que els ha estat negada.

Aquest resultat és, en si mateix, summament important, i no hauríem estat capaços d'aconseguir-lo sense l'ajuda local, nacional i internacional de grans figures en el món, jueu i no-jueu. Hem iniciat un debat dintre de la societat catalana i espanyola, entre arqueòlegs, historiadors i polítics, que va més enllà de la situació específica d'aquest lloc i obre la possibilitat de protegir centenars de cementiris jueus a tot arreu d'Espanya.

La prova està en els articles publicats aquests dies en la premsa catalana, que adhereixen a un manifest presentat per tres associacions d'arqueòlegs. En ells es denuncia un gest de respecte per part del govern a una tradició religiosa, contra la voluntat de científics d'estudiar -com si es tractés d'un objecte qualsevol- cossos humans exhumats. El més interessant són les reaccions expressades pels lectors, qui donen suport unànimement a la nostra posició, contestant als arqueòlegs que un ésser humà, fins i tot mort i enterrat, no és un fragment de ceràmica i mereix altra classe de respecte.

Encara queda molt per a fer, i ara és necessari crear el marc legal per a prevenir excavacions de cementiris jueus, allí on apareguin. Les autoritats, malauradament, van permetre que es continuï excavant a Tàrraga. Per això vam haver d'exigir, altra vegada, que ens permetin tornar a enterrar els cossos immediatament, i encara esperem resposta.

Ens agradaria acabar amb la frase més emotiva que vam escoltar durant aquests dies. Vam tornar al cementiri de Barcelona a l'endemà de la inhumació, per a completar els treballs sobre el terreny fets per un treballador i el seu petit tractor. Enmig del procés, mentre ens preparàvem a anivellar la fossa, ell va parar de sobte i ens va dir: "*entenc bé que aquí hem fet una cosa gran, molt important. Sabeu, el fet de ser un treballador de tractor no vol dir que sigui ingenu, vaig llegir molt sobre la cultura jueva. Però veient ahir la forma que vau tenir cura d'aquests morts, vaig ser capaç d'entendre com heu sobreviscut fins a avui dia, malgrat del que heu patit durant tota la història*".

David Stoleru
Dominique Tomasov Blinder
Centre d'Estudis ZAKHOR
www.zakhor.net